

DE SOPHIA BIJBEL

Afb: koninklijkeverzamelingen.nl (uitsnede van Winterhalter, Franz Xaver (1805-1873))

Hare Majesteit KONINGIN SOPHIE VAN WURTEMBERG was koningin der Nederlanden van 1839–1877. Tegenover haar echtgenoot Koning Willem III nam zij een belangrijke positie in, zeker waar het betreft de goodwill vulde zij taken in, die haar gemaal liet liggen...

Schilderij: Josselin de Jong, Pieter de (1861-1906)

De Pracht Bijbel, zoals de verkoopterm zeer terecht door de uitgever wordt genoemd, werd in 1855 aan het koninklijk paar aangeboden en zal kort daarna in de hofkapel van Paleis het Loo in gebruik worden genomen. Dat deze bijbel aan koningin Sophie is opgedragen heeft niet te maken met een verjaardag, geboorte of anderszins blijde gebeurtenis, integendeel. In dat jaar loopt het huwelijk op een scheiding van tafel en bed uit.

De bijbel voor het koningspaar is een waar topstuk, dat in fluweel is gebonden. De voor- en achterplatten zijn, alsmede de sloten, opgehoogd versierd met geperst leer.

Een ware gloedvolle schittering is ook de zeldzame polychroom versiering van de boeksneede, waarin het koninklijk wapen is verwerkt.

Op het voorplat is afgebeeld de *Verheerlijking van Christus op de Tabor-berg* met links Mozes en rechts Elia. Mogelijk vervaardigd door Haarhaus in Parijs.

In 1852 besloot uitgever Van Goor tot de uitgave van deze luxueuze bijbel: een foliant van 1900 pagina's met de tekst van de Statenvertaling, geïllustreerd met zeventig staalgravures. Deze platen kocht Van Goor van de Londense uitgever George Virtue & Comp, die ze in zijn *Devotional Family-Bible* had opgenomen. Ze zijn vervaardigd door William Henry Bartlett, (1809-1854), die de gravures maakte op basis van schilderijen van oude en nieuwe meesters.

Dit is de Sophiabijbel, die de Edamse Librije als schenking mocht ontvangen, uit de familienalatenschap van een van de intekenaren van 1855. Er waren 2500 intekenaren, waarvan 33 uit Edam.

Bij het vooronderzoek voor dit object, kwamen wij nog een curiositeit tegen:
Van Goor Uitgeverij Gouda is een van de oudste uitgeverijen in Nederland. De in 1816 in het Gelderse Buren geboren **Gerrit Benjamin van Goor** vestigde zich in 1839 te Gouda als zelfstandig boekhandelaar en drukker.

Het meest bekend waren toch wel zijn woordenboeken, zijn jeugdboeken en schoolboeken. Gerrit overleed in 1871 en werd opgevolgd door zijn zoons Dirk Lulius van Goor en Jacob Meinhard Noothoven van Goor die al enige jaren in de uitgeverij/drukkerij actief waren. Onder de beide broers ging de uitgeverij zich meer specialiseren en werd de boekhandel afgestoten.

Jacob Meinhard Noothoven van Goor wordt in 1895 toeziend voogd over *Willem Anton Noothoven van Goor*, zoon van wijlen Dirk NvG en Edith Elisabeth Hartman, wonende te Amsterdam. W.A. Noothoven van Goor is geboren 1878 en woonde geruime tijd in het huis De Meeuwen in Edam.

Statenvertaling

Zoals hiervoor al genoemd is, bevat de Sophiabijbel de tekst van de Statenvertaling.

De gebruikelijke tekst:

"BIBLIA, Dat is: De gantsche H. Schrifture, vervattende alle de Canonijcke Boecken des Ouden en des Nieuwen TESTAMENTS. Nu Eerst, Door last der Hoogh-Mog: HEEREN STATEN GENERAEL vande Vereenighde Nederlanden, en volgens het Besluit van de Synode Nationael, gehouden tot Dordrecht, inde laeren 1618 ende 1619. Uyt de Oorspronckelijcke talen in onse Nederlandtsche tale getrouwelijck overgeset [...]."

bevat de Sophiabijbel niet. In plaats daarvan lezen we 'Al de boeken van het Oude [c.q. Nieuwe] Testament met alphabetisch register, volgens de Staten-overzetting. Benevens ophelderende aantekeningen, aanhaling der gelijkkluidende teksten, opgaven van den tijd der gebeurtenissen, eene menigte staalplaten en eene kaart van het Heilige Land'. De 'ophelderende aantekeningen' zijn niet de kanttekeningen van de statenvertalers. Van Goor heeft ervoor gekozen contemporaine godgeleerden de tekst van commentaar te laten voorzien.

De jonge professor Abraham Kuenen (1828-1891) was (volgens Van Loo) de voornaamste. Kuenen studeerde theologie in Leiden en promoveerde in 1851 op een proefschrift over een Arabische vertaling van de samaritaanse Pentateuch.

Twee jaar later werd hij buitengewoon hoogleraar en in 1855 gewoon hoogleraar in de faculteit der godgeleerdheid te Leiden. Hij doceerde als hoofdvak de geschiedenis van het Oude Testament en de godsdienst van Israël, daarnaast 'de moraal' en geruime tijd 'de Inleiding op en de tekstkritiek van het Nieuwe Testament'. Kuenen was een gewaardeerde leerling van de moderne professor J.H. Scholten (1811-1885). Naast hem werd Kuenen als 'de leider der moderne richting in Nederland' beschouwd. Kuenens naam komt als lemma in alle bekende biografische woordenboeken voor.

Toen de Sophiabijbel verscheen, stond hij nog aan het begin van zijn carrière. De theologische richting die hij voorstond, was toen echter al helder. Het zou een interessante opgave zijn om de 'ophelderende aantekeningen' door te nemen en die te vergelijken met de kanttekeningen van de statenvertalers.

Tot slot

Kan de Sophiabijbel een statenbijbel genoemd worden? Volgens Van Dale is een statenbijbel 'de bijbel zoals deze van 1626-'35 op last van de Staten-Generaal in het Nederlands werd vertaald en in 1637 uitgegeven'. Hoewel voor velen de statenbijbel of -vertaling synoniem zal zijn aan de statenbijbel-met-kanttekeningen, is dat strikt genomen niet juist. De Sophiabijbel bevat de tekst van de statenbijbel. Eén met andere kanttekening dan de bijbel uit 1637, dat wel, maar hij past uitstekend in het Statenbijbelmuseum.

Met dank aan:

Janneke de Jong-Slagman

link naar complete publicatie

<https://www.statenbijbelmuseum.nl/site/media/De%20Sophiabijbel.pdf>

Statenbijbelmuseum.nl

archiefman.nl/inv/ac494.htm#4

Het fonds van Uitgeverij van Goor Gouda wordt nu vertegenwoordigd door Unieboek
